

# SPIS TREŚCI

|                                                                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. Wprowadzenie.....                                                                                                                     | 13 |
| 1. Wykładniki intencjonalności / nieintencjonalności działania w języku polskim: luźny obrys klasy i wstępna propozycja uściślenia ..... | 13 |
| 2. Struktura pracy .....                                                                                                                 | 25 |
| 3. W metodzie siła (i... w metodzie słabość) .....                                                                                       | 27 |
| 3.1. Opozycja i struktura jako inherentna własność języka czy twór czysto spekulatywny? Język i mówienie. Spór o metodę .....            | 27 |
| 3.1.1. Wprowadzenie .....                                                                                                                | 27 |
| 3.1.2. Opozycja i struktura .....                                                                                                        | 29 |
| 3.1.3. <i>Langue i parole</i> .....                                                                                                      | 37 |
| 3.1.4. Spór o metodę – poststrukturalizm .....                                                                                           | 39 |
| 3.1.5. Spór o metodę – semantyka kwantytatywna .....                                                                                     | 43 |
| 3.1.6. Spór o metodę – przykład .....                                                                                                    | 47 |
| 3.1.7. Spór o metodę – podsumowanie .....                                                                                                | 54 |
| 3.2. Binarne jednostki języka: segmentalne i operacyjne. Systemowość języka .....                                                        | 57 |
| 3.2.1. Jednostki języka .....                                                                                                            | 57 |
| 3.2.2. Wyznaczanie jednostek językowych. Jednostki segmentalne i operacyjne .....                                                        | 60 |
| 3.2.3. Systemowość języka .....                                                                                                          | 63 |
| 3.3. Struktura predykatowo-argumentowa wyrażen. Role semantyczne .....                                                                   | 65 |
| 3.4. Struktura tematyczno-rematyczna zdań minimalnych .....                                                                              | 69 |
| 3.4.1. Ogólna problematyka STR .....                                                                                                     | 69 |
| 3.4.2. Hierarchiczna („szkatułkowa”) forma STR.....                                                                                      | 76 |
| 3.4.3. STR zdań minimalnych .....                                                                                                        | 80 |
| 3.5. Definiowalność wyrażen i struktura tematyczno-rematyczna formuł eksplikacyjnych .....                                               | 81 |
| 3.6. Testy sprzecznościowe i ocena akceptowalności zdań .....                                                                            | 85 |
| 3.6.1. Intuicja badacza w testach sprzecznościowych .....                                                                                | 85 |
| 3.6.2. Ocena dewiacji semantycznej .....                                                                                                 | 88 |
| 3.6.3. Test zgodności z kodem i mówienie <i>serio</i> .....                                                                              | 90 |
| 3.6.4. Testy sprzecznościowe a uspojnianie zdań .....                                                                                    | 94 |
| 3.7. <i>Powiedzenie, że_</i> i wyjście ku pragmatycznej interpretacji wypowiedzi .....                                                   | 98 |



|                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| II. DZIAŁANIE I INTENCJONALNOŚĆ DZIAŁANIA .....                                                                                        | 103 |
| 1. Kilka podstawowych wyjaśnień: <i>robienie / zrobienie czegoś a czynność, działanie</i> i inne nominalizacje w polu „robienia” ..... | 105 |
| 1.1. Osobowe i nieosobowe podmioty robienia .....                                                                                      | 105 |
| 1.2. Czynności i działania, czyny i dzieła .....                                                                                       | 109 |
| 2. Zarys bibliograficzny i komentarze w kwestiach najpilniejszych (a później nie podejmowanych) .....                                  | 114 |
| 2.1. Działania i „dziania się” w koncepcjach filozoficznych i lingwistycznych .....                                                    | 116 |
| 2.1.1. Wprowadzenie. Kauzalne teorie działania .....                                                                                   | 116 |
| 2.1.2. Wolność i chcenie.....                                                                                                          | 120 |
| 2.1.3. Podmioty działań i związków kauzalnych .....                                                                                    | 124 |
| 2.1.3.1. <i>Ktoś i coś</i> .....                                                                                                       | 124 |
| 2.1.3.2. Wiedza podmiotu robiącego .....                                                                                               | 126 |
| 2.1.3.3. Podmioty mówiące. <i>Ktoś i osoba</i> .....                                                                                   | 137 |
| 2.1.3.4. Podmioty działań – podsumowanie .....                                                                                         | 142 |
| 2.1.3.5. Podmioty w relacjach kauzalnych. Zarys argumentacji antykauzalnej .....                                                       | 145 |
| 2.1.4. Kauzalne ujęcia działania w komentarzu lingwistycznym .....                                                                     | 149 |
| 2.1.5. Kauzalne vs. niekauzalne ujęcia działania .....                                                                                 | 154 |
| 2.1.6. Niekauzalne ujęcia działania – problem motywacji .....                                                                          | 156 |
| 2.1.7. Problem motywacji w komentarzu lingwistycznym .....                                                                             | 161 |
| 2.1.8. Niekauzalne teorie działania .....                                                                                              | 165 |
| 2.1.8.1. Krótki przegląd .....                                                                                                         | 165 |
| 2.1.8.2. Próby przejaśniania działań .....                                                                                             | 170 |
| 2.1.9. Działania i „dziania się” w koncepcjach lingwistycznych... ..                                                                   | 173 |
| 2.1.9.1. Ujęcia kauzalne .....                                                                                                         | 173 |
| 2.1.9.2. Stanowiska pośrednie .....                                                                                                    | 176 |
| 2.1.9.3. Ujęcia nieredukcyjne .....                                                                                                    | 179 |
| 2.2. Zrobienia podstawowe i niepodstawowe .....                                                                                        | 182 |
| 2.2.1. Zrobienia podstawowe i niepodstawowe w koncepcjach filozoficznych .....                                                         | 183 |
| 2.2.2. Typy działań w ujęciach lingwistycznych .....                                                                                   | 192 |
| 2.2.2.1. Klasyfikacje czasowników i ich kryteria .....                                                                                 | 192 |
| 2.2.2.2. <i>Zrobić coś i zrobić coś z czymś</i> .....                                                                                  | 197 |
| 2.3. Internalistyczne vs. eksternalistyczne teorie działania .....                                                                     | 201 |
| 2.4. Społeczne teorie działania .....                                                                                                  | 204 |
| 2.4.1. Teorie działań jako takich .....                                                                                                | 204 |
| 2.4.1.1. Uwagi o „społecznej anatomii działania” Katarzyny Paprzyckiej .....                                                           | 205 |
| 2.4.2. Teorie askrypcji działań.....                                                                                                   | 212 |
| 2.4.2.1. Teorie deskryptywne vs. askryptywne .....                                                                                     | 212 |
| 2.4.2.2. „Społeczna anatomia działania” jako teoria deskryptywna czy askryptywna .....                                                 | 213 |
| 2.4.2.3. Z innych teorii askryptywnych .....                                                                                           | 218 |



|                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2.5. Problem odpowiedzialności podmiotu (w niezbędnym skrócie)                                                | 219 |
| 2.5.1. Typy odpowiedzialności w filozofii i języku                                                            | 221 |
| 2.5.2. Przypisywanie odpowiedzialności „bazowej”                                                              | 224 |
| 2.5.3. Intencja i odpowiedzialność                                                                            | 230 |
| 3. Podsumowanie: <i>robić coś z czymś i zrobić coś z czymś</i> – perspektywa subiektywna i obiektywna działań | 232 |
| 3.1. Perspektywiczne ujęcie działań                                                                           | 232 |
| 3.1.1. Podstawowe rozróżnienia                                                                                | 232 |
| 3.1.2. Problem aspektu i zdań bezobiektywnych. Istota agentywności subiektywnej i obiektywnej                 | 240 |
| 3.1.3. Perspektywa w interpretacji argumentów i modyfikatorów (zarys problematyki)                            | 246 |
| 3.1.3.1. Wprowadzenie                                                                                         | 246 |
| 3.1.3.2. Prymarne czytanie ekstensjonalne                                                                     | 248 |
| 3.1.3.3. Czytanie ekstensjonalne i intensjonalne                                                              | 249 |
| 3.1.3.4. Prymarne czytanie intensjonalne i rola nadawcy..                                                     | 252 |
| 3.1.4. Podsumowanie                                                                                           | 254 |
| 3.2. Rekonesans bibliograficzny                                                                               | 256 |
| 3.2.1. Rozważania filozoficzne                                                                                | 256 |
| 3.2.2. Rozważania lingwistyczne                                                                               | 260 |
| 3.2.3. Perspektywa w lingwistyce kognitywnej                                                                  | 262 |
| 3.2.4. Zakończenie                                                                                            | 268 |
| III. ORZEKANIE (NIE)INTENCJONALNOŚCI DZIAŁANIA – PROBLEMATYKA OGÓLNA                                          | 269 |
| 1. Wykładniki intencjonalności / nieintencjonalności działania: dalsze uściślenia w klasie podstawowej        | 269 |
| 1.1. Co zostanie poza klasą intencjonalną                                                                     | 270 |
| 1.2. Co zostanie poza klasą nieintencjonalną                                                                  | 271 |
| 1.3. Przypadek dyskusyjny: <i>przez pomyłkę / przez omyłkę / pomyłkowo / omyłkowo</i>                         | 274 |
| 1.4. Przypadek dyskusyjny: <i>przez przypadek / przypadkiem / przypadkowo</i>                                 | 277 |
| 1.5. Wyrażenia predykatywne                                                                                   | 282 |
| 1.6. Co wejdzie do klasy podstawowych wykładników intencjonalności / nieintencjonalności                      | 285 |
| 2. Chcenie i gotowość działania                                                                               | 289 |
| 2.1. <i>Ktoś jest gotów coś zrobić</i>                                                                        | 290 |
| 2.2. <i>Ktoś chce czegoś...</i>                                                                               | 294 |
| 2.2.1. Kontrowersje wokół właściwości <i>chcieć</i>                                                           | 294 |
| 2.2.2. Konflikty woli                                                                                         | 302 |
| 2.2.3. Argument względu                                                                                       | 305 |
| 2.2.4. Aplikacje argumentu względu                                                                            | 309 |
| 3. Polaryzacja postaw                                                                                         | 314 |
| 4. Status składniowy wykładników (nie)intencjonalności                                                        | 315 |



|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5. SPA zdań minimalnych z wykładnikami (nie)intencjonalności .....        | 318 |
| 6. STR zdań minimalnych z wykładnikami (nie)intencjonalności .....        | 326 |
| IV. KTO MOŻE TEGO NIE CHCIEĆ? SUBIEKTYWNE NIECHĄCY /                      |     |
| / CHCĄC NIE CHCĄC I OBIEKTYWNE (NIE)UMYŚLNIE /                            |     |
| / (NIE)NAUMYŚLNIE / (NIE)ROZMYŚLNIE / Z ROZMYŚLEM /                       |     |
| / Z PREMEDITACJĄ .....                                                    |     |
| 1. Niechący – niechęco .....                                              | 333 |
| 1.1. Łączliwość i podstawowe własności semantyczne <i>niechący</i> /      | 334 |
| <i>niechęco</i> .....                                                     | 334 |
| 1.1.1. Konstrukcje agentywne .....                                        | 334 |
| 1.1.2. Konstrukcje nieagentywne .....                                     | 338 |
| 1.2. Charakterystyka <i>q</i> .....                                       | 345 |
| 1.3. Dalsza charakterystyka <i>q</i> .....                                | 349 |
| 1.4. Znaczenie <i>niechący</i> i dalsze wyjaśnienia .....                 | 352 |
| 1.5. Wybór <i>p</i> i ocena X-a .....                                     | 358 |
| 1.6. Plan przedmiotowy i plan wypowiedzi .....                            | 365 |
| 2. <i>Chcąc nie chcąc</i> .....                                           | 372 |
| 2.1. Dwuznaczność zdań z <i>chcąc nie chcąc</i> .....                     | 372 |
| 2.2. Własności składniowe wyrażeń .....                                   | 379 |
| 2.3. <i>Chcąc nie chcąc</i> obiektywne .....                              | 383 |
| 2.4. <i>Chcąc nie chcąc</i> subiektywne .....                             | 388 |
| 2.5. Komponent wartościujący .....                                        | 397 |
| 2.6. Czy potrzebne są dwie eksplikacje? .....                             | 399 |
| 3. <i>Umyślnie – nieumyślnie</i> .....                                    | 402 |
| 3.1. <i>Nieumyślnie</i> .....                                             | 402 |
| 3.1.1. Łączliwość, podstawowa semantyka i układ TR .....                  | 402 |
| 3.1.2. Niepożądanosc <i>q</i> .....                                       | 406 |
| 3.1.3. Eksplikacja i użycia wariantywne .....                             | 411 |
| 3.2. <i>Umyślnie</i> .....                                                | 422 |
| 3.2.1. Łączliwość i podstawowa semantyka .....                            | 422 |
| 3.2.2. Komponent oceniający .....                                         | 426 |
| 3.2.3. Specyfikacja <i>q</i> .....                                        | 430 |
| 3.2.4. Eksplikacja i końcowe wyjaśnienia .....                            | 432 |
| 4. <i>Naumyślnie – nienaumyślnie</i> .....                                | 441 |
| 4.1. <i>Naumyślnie</i> .....                                              | 441 |
| 4.2. <i>Nienaumyślnie</i> .....                                           | 453 |
| 5. <i>Z rozmysłem – rozmyślnie – nierozmyślnie – z premedytacją</i> ..... | 459 |
| 5.1. <i>Z rozmysłem</i> .....                                             | 459 |
| 5.2. <i>Rozmyślnie</i> .....                                              | 475 |
| 5.3. <i>Nierozmyślnie</i> .....                                           | 489 |
| 5.4. <i>Z premedytacją</i> .....                                          | 495 |
| 6. Podsumowanie .....                                                     | 507 |



|                                                                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| V. TŁO BIBLIOGRAFICZNE (A W ZWIĄZKU Z TYM KILKA DODATKOWYCH PUNKTÓW PODSUMOWUJĄCYCH) .....                                                                                             | 521 |
| 1. Modyfikacja czy predykacja .....                                                                                                                                                    | 521 |
| 2. Ile argumentów mają wykładniki (nie)intencjonalności? Jeszcze o statusie składniowym .....                                                                                          | 535 |
| 3. Faktywność, <i>scopal effect</i> i problem intensjonalności uzupełnienia .....                                                                                                      | 544 |
| 4. Wykładniki (nie)intencjonalności w typologiach przysłówków (z pominięciem poziomu metatekstowego). Przysłówki „zorientowane na podmiot” i zjawisko <i>passive sensitivity</i> ..... | 550 |
| 5. Korelacja własności semantyczno-składniowych i-wykładników. Chcenie i brak chcenia .....                                                                                            | 565 |
| 6. Pozycja w zdaniu. Wieloznaczność czy homonimia. Efekt zakresowy po raz wtóry .....                                                                                                  | 576 |
| 7. Rola nadawcy i wartościowanie w i-wykładnikach. „Obwinianie” i „uniewinnianie” / „usprawiedliwianie” u Johna Austina .....                                                          | 584 |
| 8. Wartościowanie cd.: „problem Butlera” i „efekt Knobe’a” .....                                                                                                                       | 597 |
| 8.1. Problem Butlera .....                                                                                                                                                             | 603 |
| 8.2. Efekt Knobe’a .....                                                                                                                                                               | 608 |
| 8.3. Efekt Knobe’a w badaniu na materiale języka polskiego .....                                                                                                                       | 611 |
| 8.3.1. Komponent wartościujący .....                                                                                                                                                   | 613 |
| 8.3.2. Struktura pytania testowego. „Pomaganie” i „szkodzenie” .....                                                                                                                   | 617 |
| 8.3.3. Nieokreśloność odniesienia przysłówków .....                                                                                                                                    | 620 |
| 8.3.4. Niejednoznaczność przysłówków .....                                                                                                                                             | 622 |
| 8.3.5. Pytania z czasownikami .....                                                                                                                                                    | 628 |
| 8.4. Badania knobe’owskie – podsumowanie .....                                                                                                                                         | 635 |
| VI. ZAKOŃCZENIE .....                                                                                                                                                                  | 641 |
| ANEKS 1: PARAFRAZY ANALIZOWANYCH WYRAŻEŃ .....                                                                                                                                         | 647 |
| ANEKS 2: WYBRANE DEFINICJE SŁOWNIKOWE ANALIZOWANYCH WYRAŻEŃ WRAZ Z KRÓTKIMI KOMENTARZAMI .....                                                                                         | 653 |
| LITERATURA CYTOWANA .....                                                                                                                                                              | 665 |
| STRESZCZENIE .....                                                                                                                                                                     | 703 |
| SUMMARY .....                                                                                                                                                                          | 715 |
| SUPLEMENT <i>IN SPE</i> .....                                                                                                                                                          | 729 |
| INDEKS NAZWISK .....                                                                                                                                                                   | 731 |
| INDEKS WYRAŻEŃ ZWIĄZANYCH Z INTENCJONALNOŚCIĄ (ANALIZOWANYCH I WAŻNIEJSZYCH WZMIANKOWANYCH) .....                                                                                      | 739 |